

Landskap Småland
Kommun Kalmar
Församling Kalmar
Fastighet Domprosten 1

Byggnadsminnesförklaring

Fråga om byggnadsminnesförklaring av fastigheten Domprosten 1 väcktes av Kalmar läns museum 1985-11-15. Byggnadsnämnden har vid sammanträde 1986-07-03 tillstyrkt en byggnadsminnesförklaring. N1 har 1986-05-27 beretts tillfälle ta del av länsstyrelsens utredning i ärendet samt till förslag till skyddsföreskrifter med svar före 1986-07-30. Då N1 inte svarat uppfattar länsstyrelsen detta som att N1 ej har någon erinran mot förslaget.

Tomterna i kv Domprosten sträcker sig mellan Ölandsgatan och Södra Vallgatan. Boringshusen är placerade längs Södra Vallgatan, medan fastigheterna vänder baksidan bestående av magasins- och gårdshus med portgångar mot Ölandsgatan. Kvarteret tillhör dem, som förstördes i 1765-års stora brand, men har förmodligen återuppbyggts genast efter branden. Det har, med undantag av fastighet nr 7 Prostgården, bebotts av mera framstående köpman.

Fastigheten Domprosten nr 1 omfattar de gamla tomterna nr 94 och 95. Dessa har sedan 1680 innehafts av samme ägare. Från stadens anläggningstid har läget vid Kaggensgatan invid Jordbroporten mot hamnen varit en av de förnämsta för ett handelshus.

Huvudbyggnaden är uppförd i timmer i två våningar under brutet tak. Huset är klätt med locklistpanel av kraftiga dimensioner. Knutlådor har klätts in, vitmålat och försetts med krön och socklar, så att de bildar kraftiga genomgående pilastrar över fasaderna.

Under 1800-talets senare del har taket plåtklätts, de stora fritrapporna ersatts med nuvarande mindre trappstenar och fasadens mittaxel betonats med ett balusterräcke. I affärsvåningen har fönstren förstörats under 1900-talet.

Interiören är helt förändrad i båda våningsplanen. Vid ombyggnad under 1900-talet har man påträffat målade tapeter (av M Hofrén dat. till 1760-tal) i ett rum på övre våningen. Dekorationen antyder att rumshöjden ursprungligen har varit 2.40 meter, avsevärt lägre än den befintliga.

I ägarelängden dominerar handlande och redare. 1841 lagfor segelmakare P A Wetterlind. Fredrik Runnqvist öppnar järnhandel 1843. Fastigheten inrymmer därpå järnhandel till 1900-talet och för närvarande skeppshandel.

De här aktuella byggnaderna är tillsammans med övriga byggnader i kvarteret Domprostén en väl sammanhållen enhet som dessutom speglar Kalmar som handelsstad.

Husen på Domprostén 1 har genom sin närhet till hamnen under långa tider varit bebodda av redare och handelsmän och järnhandlare.

Domprostén 1 är således att betrakta som god företrädare för såväl de socialhistoriska som de bebyggelsehistoriska värden som Kvarnholmens bebyggelse omfattar. Det ovan framförda sammantaget innebär att Domprostén 1 besitter ett så betydande kulturhistoriskt värde att det är synnerligen märkligt.

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 1 § lagen om byggnadsminnen byggnaderna på fastigheten Domprostén 1 för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt 2 § samma lag följande skyddsföreskrifter:

1. Byggnaderna må ej utan länsstyrelsens samtycke rivas, flyttas eller till sitt yttre ombyggas eller på annat sätt förändras.
2. Byggnaderna skall ägnas för dess framtida bestånd erforderligt löpande underhåll.
3. Gårdsmiljön får ej utan länsstyrelsens samtycke överbyggas eller på annat sätt förändras.
4. Fastigheten, som avgränsats med röd heldragen linje på karta tillhörande dessa föreskrifter (bilaga 1) får inte ytterligare bebyggas och skall hållas i sådant skick att byggnadernas utseende och karaktär inte förvanskas.

Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar i fråga om underhåll och vård av byggnader och tomt.

Länsstyrelsen kan enligt 3 § byggnadsminneslagen meddela dispens från ovannämnda föreskrifter om ändringen anses nödvändig för att byggnaderna skall vara till nytta eller om andra särskilda skäl finns för en ändring.

Enligt 14 § samma lag gäller detta beslut omedelbart även om det överklagas.

./. Detta beslut kan överklagas hos kammarrätten i Jönköping, se bilaga 2.

Ulf Färnhök

Britt-Marie Hammarstierna

Bilaga

1. Karta
2. Hur man överklagar

Kopia

Akten

Länsantikvarien + bil 1

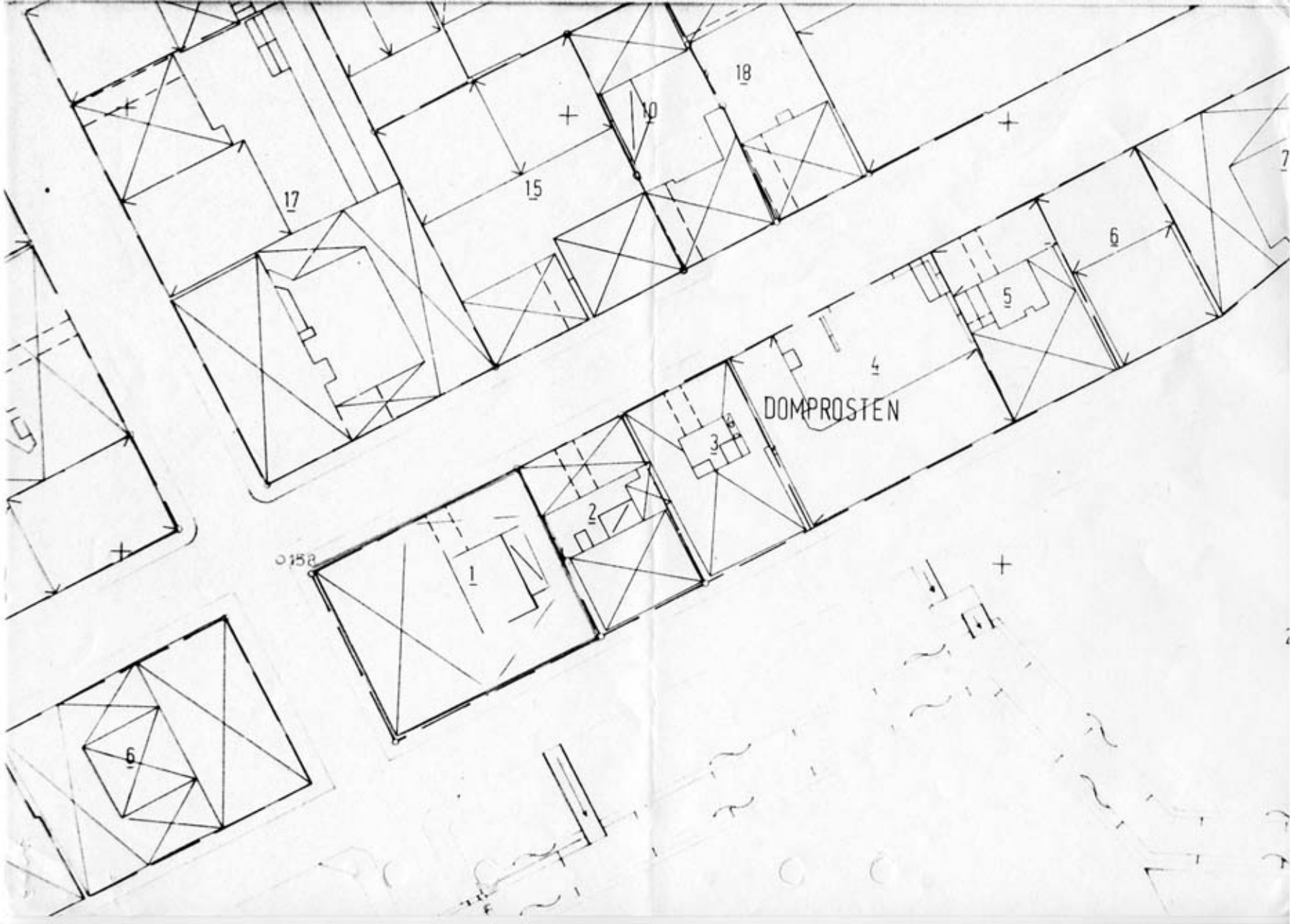
Riksantikvarieämbetet rek mb + bil 1 och 2, lagakraftsbevis

Kalmar läns museum + bil 1

Kalmar kommun, byggnadsnämnden + bil 1

BM-reg.

Inskrivningsmyndigheten vid Kalmar tingsrätt, lagakraftsbevis + bil 1

Historik

Tomterna i kv Domprosten sträcker sig mellan Ölandsgatan och Södra Vallgatan. Boningshusen är placerade längs södra Vallgatan, medan fastigheterna vänder baksidan bestående av magasin- och gårdshus med portgångar mot Ölandsgatan. Kvartret tillhör de, som förstördes i 1765-års stora brand, men har förmodligen återupbyggts genast efter branden. Det har, med undantag av fastighet nr 7 Prostgården, bebotts av mera framstående köpmän.

Fast. Domprosten nr 1 omfattar de gamla tomterna nr 94 och 95. Dessa har sedan 1680 innehafts av samme ägare. Från stadens anläggningstid har läget vid Kaggensgatan invid Jordbroporten mot hamnen, varit en av de förnämsta för ett handelshus.

Huvudbyggnaden är uppförd i timmer i två våningar under brutet tak. Huset är klätt med locklistpanel av kraftiga dimensioner. Knutlådor har klätts in, vitmålat och försetts med krön och socklar, så att de bildar kraftiga genomgående pilastrar över fasaderna.

Under 1800-talets senare del har taket plåtklätts, de stora fritrapporna ersatts med nuvarande mindre trappstenar och fasadens mittaxel betonats med ett balusterräcke. I affärsvåningen har fönstren förstörats under 1900-talet.

Interiören är helt förändrad i båda våningsplanen. Vid ombyggnad under 1900-talet har man påträffat målade tapeter (av H Hofrén dat till 1760-tal) i ett rum på övre våningen. Dekorationen antyder att rumshöjden ursprungligen har varit 2,40 m, avsevärt lägre än den befintliga.

I ägarelängden dominerar handlande och redare. 1841 lagfor segelmakare P A Wetterlind. Fredrik Runqvist öppnar järnhandel 1843. Fastigheten inrymmer därpå järnhandel till 1900-talet och för närvarande skeppshandel.

Förslag till skyddsföreskrifter enl byggnadsminneslagen skulle enl landsantikvariens mening utformas enl följande:

1. Byggnaden må ej utan riksantikvariens samtycke rivas, flyttas eller till sitt yttre ombyggas eller på annat sätt förändras.
2. Byggnaden skall ägnas för dess framtida bestånd erforderligt löpande underhåll.

KVARTERET DOMPROSTEN

Et långsmalt kvarter mellan Ölands- och Södra Vallgatorna med tomterna näende fram till båda gatorna. Vallgatan är kvarterets huvudgata, där bostadshusen ligga med fasaderna mot gatan; tidigare hade tomterna små trädgårdsplanteringar på den gatan begränsande vällen. Ölandsgatan är kvarterets bakgata med magasins- eller andra gårdshus samt portgångar belägna här — ett arrangemang som ännu delvis kan igenkännas.

Den samlade fasadräckan mot Södra Vallgatan och vällen bildar med sina ålderdomliga och välhållna byggnader i ett av stadens vackraste och ursprungligaste partier, den enda i egentlig mening bevarade "vallgatan".

Med undantag av huvudbyggnaden på Prostgården samt möjligen stenhuset å tomten nr 2 mot Ölandsgatan, vilka äro äldre, tillhör kvarterets byggnader tiden strax efter den stora branden 1765, churu en del hus givetvis under tidens lopp undergått vissa moderniseringar och fått nyare fasaddräkt.

Tomterna ha, sedan kvarteret på 1650-talet började bebyggas, huvudsakligen ägts och bebotts av mera framstående köpmän. Tomten nr 6 har en tid vid 1700-talets mitt varit lokal för den Fiedlerska yllefabriken, som brann 1765. Samma tomt var på 1820-40-talen stadens sjögästgivargård. Hörntomten mot Lilla torget är sedan 1790 stadens kyrkoherdeboställe. Av intresse är också de mer än 100-åriga järnhandelstraditioner inom tomt nr 1.

DOMPROSTEN 1

Kvarteret Domprostén 1. De gamla tomterna 94-95 i hörnet mot Kaggensgatan äro nu bebyggda med ett större timmerhus i två våningar under brutet tak. Huvudfasaden med sina 7 axlar vänder sig mot Kaggensgatan, mot de andra gatorna springa flyglar ut, avslutande den inbyggda gården. Väggar brädfodrade och med kraftiga pilastrar från sockel till taklist. Gulmålat. Ännu under 1800-talets andra hälft fanns huvudentréns magnifika fritrappa av sten med rika smidda räcken kvar, upptagande större delen av trottoarens bredd. Målad väggdekor från 1760-talet påträffades vid senaste ombyggnader i övre våningen. Huset säkerligen uppfört strax efter 1765 års brand; takformen möjligen ändrad sedan dess.

Historia och ägare

En välbelägen tomt, som 1657 ifrågasattes använd för "publikt ändamål". Ägare då var handlanden Arendt Brenner, vars "tomt nere vid sjön" omnämnes 1657, och säges Bremer 1659 ha sin gård "nere vid Jordbryggan". Något bygge för allmänt ändamål blev icke av utan kom tomtens fortsättning att ägas av en rad av stadens största köpmän och skeppsredare. År 1677 blir den sålunda såld till handlanden Hans Bomgårdh, som 1680 även förvärvar nr 94. År 1702 nämnes handlanden och rådmannen Jacob de Rees som ägare och 1733 äges fastigheten av handlanden Michael Gallatz. Handlanden och redaren Jonas Löfberg är ägare på 1750-80-talet och kring 1800 sitter där handlanden och redaren Daniel Lovén, som 1824 ärves av mågen J. G. Kramer. År 1836 lagfares gården av handlanden A. L. Kreuger och 1841 av segelmakaren P. A. Wetterlind. Järnhandelstraditionen börjar 1843 med Fredrik Runnqvist. År 1892 lagfar järnhandlaren O. Schimmelpfennig.

Kvarteret Domprostén 2. En mycket intressant gårdsmiljö med huvudbyggnad mot Vallgatan och magasins- och bryggstugobyggning av sten mot Ölandsgatan. Båda byggnaderna är moderniserade och delvis ändrade 1949. Boningshuset mot Vallgatan är ett reveterat timmerhus i två våningar, 5 axlar med fasaden mot gatan. Taket är ett högt valmtak med kupa och hissboom. Vid reparationsarbeten 1949 konstaterades gamla bjälktak; spår av målad dekor å väggarna. Även fanns en god kakelugn från 1700-talets mitt, tillvaratagen för museet. Under byggnaden välvda källare. Huset uppfört strax efter branden 1765.

Byggnaden mot Ölandsgatan är ett stenhus med kraftigt murverk, byggt i två våningar på präktiga välvda källare. Bottenvåningen har inrymt magasin och bagarstuga samt portgång, övervåningen har senare inretts till boningsrum men bör ursprungligen ha varit magasin. Ingen inre trappförbindelse finnes mellan bottarna. En stor smidd

källarför samt andra detaljer antyda hög ålder och det synes troligt, att huset är från 1600-talet och sålunda tillhör dem som räddades i 1765 års brand.

Historia och ägare

Gården synes från början ha tillhört skepparen Jakob Tomasson vid 1600-talets mitt och efter honom handlanden Jakob Mattiasson och dennes son Tomas Jakobsson. Sedan tillhör fastigheten storköpmannen David Mühlenbruch och lagfares dennes "gård vid Jordbron" 1726 av handlanden Anund Myrstedt, vars son Henning Myrstedt blir ägare från 1748. Gården är i släkten ännu på 1820-talet. Lagfares 1827 av handlanden Magnus Agren och 1840 av bokhållaren C. J. Borell. År 1897 lagfar handlanden Carl Cullin och 1899 sjökaptanen A. Olsson.

